

ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ

ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇਕ ਰਾਸ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇਕ ਰਾਸ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਖਗੋਲ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਾ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਗਰਕ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਲਈ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਫਿਕਸ ਕਰਣ ਦੇ ਕੁੱਝ ਕੁ ਰਿਵਾਜ/ਨਿਯਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ: ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਨਿਯਮ। ਜੇ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੰਗਾਲ: ਜਦੋਂ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸੂਰਜ-ਉਦੇ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਵ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ੨੪ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲੋਂ ਜਾਂ ੨੪ ਮਿੰਟ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ-ਉਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਤਿਥੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਸੂਰਜ-ਉਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਹ ਤਿਥੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਕਰਕ ਅਤੇ ਮਕਰ (ਜੂਨ ਅਤੇ ਦਿਸੰਬਰ ਸਮਰਾਤ) ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਿਥੀਆਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਦੋ ਕਰਕ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ੪੮ ਮਿੰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉੜੀਸਾ: ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਆਮਲੀ ਤੇ ਵਿਲਾਇਤੀ ਸੰਮਤਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ (ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਤ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪ੍ਰਭਾਤ) ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪਿੱਛੋਂ।

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ: ਜੇ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ।

ਮਾਲਾਬਾਰ ਕੋਸਟ: ਜੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੮ ਘਟਿਕਾਵਾਂ (੭ ਘੰਟੇ ੧੨ ਮਿੰਟ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਦਿਨ ਦੀ ਲੰਮਾਈ ਦੇ ੩/੪ ਵੇਂ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ।

ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕ ਤਾਰੀਖ ਕੱਢਣ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਦਿਹਾੜੇ ਵਿੱਚ ੨-੩ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਿਰਫ਼ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵੰਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬਿਪਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਵਰਖ ਨੂੰ ੧੨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਹੈ।

ਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਪੁੰਨਿਆ ਯਾ ਮੱਸਯਾ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਭੌਗੋਲਿਕ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

SR.NO.	1 VAISAKH BK	1 VAISAKH MNS
1	14 MARCH 1 JULIAN	
2	15 MARCH 101 JULIAN	
3	15 MARCH 201 JULIAN	
4	16 MARCH 301 JULIAN	
5	17 MARCH 401 JULIAN	
6	18 MARCH 501 JULIAN	
7	19 MARCH 601 JULIAN	
8	20 MARCH 701 JULIAN	
9	21 MARCH 801 JULIAN	
10	22 MARCH 901 JULIAN	
11	23 MARCH 1001 JULIAN	
12	23 MARCH 1101 JULIAN	
13	24 MARCH 1201 JULIAN	
14	25 MARCH 1301 JULIAN	
15	26 MARCH 1401 JULIAN	
16	27 MARCH 1501 JULIAN	
17	28 MARCH 1601 JULIAN	
18	29 MARCH 1701 JULIAN	
19	11 APRIL 1801 GREGORIAN	
20	12 APRIL 1901 GREGORIAN	
21	14 APRIL 1999 GREGORIAN	14 APRIL 1999 GREGORIAN
22	15 APRIL 2101 GREGORIAN	14 APRIL 2101 GREGORIAN
23	17 APRIL 2201 GREGORIAN	14 APRIL 2201 GREGORIAN
24	18 APRIL 2301 GREGORIAN	14 APRIL 2301 GREGORIAN
25	19 APRIL 2401 GREGORIAN	14 APRIL 2401 GREGORIAN
26	20 APRIL 2501 GREGORIAN	14 APRIL 2501 GREGORIAN
27	22 APRIL 2601 GREGORIAN	14 APRIL 2601 GREGORIAN
28	24 APRIL 2701 GREGORIAN	14 APRIL 2701 GREGORIAN
29	24 APRIL 2801 GREGORIAN	14 APRIL 2801 GREGORIAN
30	26 APRIL 2901 GREGORIAN	14 APRIL 2901 GREGORIAN

ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਹਾੜਾ (੧ ਵੈਸਾਖ) ਇੱਕ ਬੱਝੀ ਤਾਰੀਖ ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਹੈ ਯਾ.....

ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ